

8. Чепелева Н. В. Теоретико-методологічні засади психологічної герменевтики / Наукові записки: Інституту психології ім. Г. С. Костюка – 60 років / За ред. С. Д. Максименка. Випуск 25. – К. : 2006. – С. 22-33.
9. Koziolowski Jozef. Psychologiczna teoria samowiedzy. Biblioteka psychologii wspolczesnej. Panstwowe Wydawnictwo naukowe. Warszawa, 1981.

Article is devoted to analyzes the social and psychological nature of the process of its own creation of personality. A comparative analyzes of the interpretation of the phenomenon of domestic and foreign scientists. Heilights the major determinants of personality and development in the process of self-creation.

Key words: *personality, development of personality, nature of self-creation, determinants of self-creation.*

УДК 159.9.01: 159.922

Олена Донченко

ТИПИ ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ (НЕСВІДОМЕ В ІНТЕРПЕРСОНАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ).

Виокремлюються просторова, індивідуальна і кодова інтерсуб'єктивність

Ключові слова: *індивідуальна, просторова і кодова інтерсуб'єктивність, архетип Дому, захист, тривожність.*

М. Еріксон казав, що його не дивує існування несвідомого, а скоріше він не впевнений в існуванні у людей свідомості. Ідея глибинного психічного потенціалу, що виникає на поверхні у вигляді імпульсів, є ровесницею перших філософських шкіл в історії культури і розквітла в Древній Греції. "Раціональне" та "ірраціональне" Платона, автономні і надчутливі частки душі Аристотеля, цілющі сили всередині людського духу Гіпократів... Таємниче і непізнане в психіці людини цікавило титанів Відродження: Леонардо да Вінчі, Фр.Петрарка, Е. Роттердамський, Дж.Вазарі були упевнені, що аж ніяк не повсякденний розум здатний накопичувати тонкі враження душі.. Перестрибнувши двісті років епохи надсерйозного Просвітництва, ми знову опиняємось разом із апологетами несвідомого – З.Фройдом, А.Фройд, А.Адлером, К.Г. Юнгом, Р.Асаджиолі, В.Райхом, Е.Фроммом, А.Маслоу, В.Франклом, К.Роджерсом, М.Еріксоном та багатьма іншими.

Погоджуючись із тим, що глибоко під свідомістю знаходяться руйнівні, деструктивні і слабoreгульовані інстинкти психічного, ми звертаємо увагу перш за все на те у несвідомому, що знаходиться дещо ближче до свідомості, править поведінкою, переживаннями, враженнями людини, але не завжди нею помічається. А тому не завжди людина здатна адекватно розцінити свої вчинки, відношення, дії. Не кажучи вже про упереджене формування тієї чи іншої ситуації за

допомогою підключення архетипової (Юнг) або родової (Хеллінгер) складової власного психічного.

За переконанням К.Г.Юнга, будь-яка історія існує на двох рівнях, і тому розповідати її треба фактологічно й алегорично, що відповідає свідомості і несвідомому. Можна виділити два види несвідомого – несвідоме, яке можна пояснити, і несвідоме, яке не надається до пояснення. Ми звернемося до першого. І з метою більш чіткого розуміння проблеми ІС створимо його найпростішу типологію і звернемося до неї.

ІС простір ми поділяємо на просторовий ІС (ПІС), індивідуальний ІС (ІНІС) і кодівий ІС (КІС).

Інтерсуб'єктивний простір не є простим психосоціалним феноменом і його сутність і динаміку не можна осягнути без діалектичної взаємодії цих трьох просторів, через багаточарову діалектичну структуру інтерактивних стосунків і відношень. Порушення балансу в цій структурі веде до глибоких криз і навіть фазових переходів. Тільки резонансний діалог між інтрапсихічною і інтерсуб'єктивною структурою попереджає або у всякому разі гальмує стагнацію розвитку особистості або соціуму.

Просторова (польова) інтерсуб'єктивність (ІС). Характеристику інтерсуб'єктивного поля надавали у своїх роботах С.Л.Франк, В.В.Налімов, С.Гроф, К.Уілбер, З.Фройд, Ж.Лакан, К.Г.Юнг і численні послідовники глибинної психології.

Функціонування несвідомого трансцендентного ІС поля формує базисне інтерсуб'єктивне відношення – трансценденцію по відношенню до когось або чогось, яка у свою чергу переростає у психологічну феноменологію – колективні ставлення, оцінки, смаки, вповодання, настрої, самопочуття, МИ- і Я- переживання тощо.

Неусвідомлена ідентифікація суб'єктивності з повсякденням створює певний інтерсуб'єктивний простір – складну мережу міжсуб'єктивних зв'язків і відношень, що створює певну структуру або психотип цього простору, який і є своєрідним (на кшталт психофракталу індивіда) механізмом відбору і впровадження, сприйняття і відторгнення, впорядкування і саморуйнування тощо.

В сучасній Україні, як і в більшості країнах світу, соціальні індивіди і групи не є ізольованими посудинами. Вони з'єднані через знайомих, родичів з їх знайомими і родичами, з іншими групами не тільки за посередництвом медіа, але й через системи обслуговування і взаємодії – в пробках, аеропортах, супермаркетах тощо. Будь-який рівень емоційного переживання в цілому вирівнюється і стає інтерсуб'єктивним. Якщо в одній групі стрес зашкалює, інші все одно його отримують, але не безпосередньо.

Колись Шпет стверджував, що в самому культурно-історичному змісті народного життя немає нічого психологічного. Психологічне

інше – ставлення до продуктів і смислів культури⁶. І ми це бачимо на українському прикладі переживань, емоцій, конфліктів з мовного питання, з питань психологічних розбіжностей у нравах, звичках, політичних і релігійних міфах тощо. Причому в цих ускладнюючих атмосферу спільного українського простору чинниках набагато більше ірраціонального, несвідомого, того, що йде від серця, а не розуму. І якщо той же Шпет виокремлював приміром *тип* китайця, а радянська ідеологія змогла створити тип радянської людини і тип радянського простору, то сучасна культура або політика не можуть опертися на тип українця, бо його немає. Аби він був, можна було б сказати: українець любить працювати, українець віруючий, чемний, законслухняний, або ж навпаки... Про сучасного пересічного українця можна сказати, що він боїться завтрашнього дня, він невпевнений, почуватися окраденим, обманутим, або цинічно розбещеним і брехливим, він вклоняється одному богу – грошам... Або є ще українець, що напружує свій інтелект, сили, моральні почуття і організаційний талант для допомоги пересічному українцю і Україні. Він вклоняється ІС простору різних політичних, соціальних і наукових дискурсів, йому цікаво зрозуміти сутність різких соціальних змін і тенденцій, він хоче переломити ситуацію своїм розумом... Цей українець когнітивно-мрійливий і наївно-оптимістичний... А ще є вагомий маргінальний шар українських дауншифтерів різного походження, які розбудовують своє власне позасоціальне життя як хто може. Усі ці українці з їх думками і діями, поведінкою і сподіваннями створюють властивості й емоційну атмосферу українського інтерсуб'єктивного простору.

Цей простір має свої властивості. По-перше, він став нервовим, напруженим і балансує на межі дистресу. Його внутрішня температура відтворює стрес від імітації бурхливої діяльності. Як відомо, бездіяльність або імітація діяльності призводить до величезної напруги в суспільстві. Начебто усі щось вирішують, рухаються, не випускаючи з рук мобільника, керма, комп'ютера, не зупиняючись, не встигаючи побачитися з друзями, поговорити з дітьми, подзвонити батькам... Усі начебто працюють, а бідність зростає, настрій від зробленого не підвищується, коло цінностей і можливостей звужується, навіть гроші не приносять задоволення... Люди встигають лише обмінятися якоюсь неспокійною енергією самовиснаженості, саморуйнування, перенапруги, невдоволення тим, що нічого не встигають. Бо соціальна реальність не співпадає з біологічним і психологічним ритмом нормального людського життя, і тому вона повільно руйнує тіло і душу людини.

Юнг стверджував, що реальність психічного знаходиться між есенціями духа і матерії. Тобто психічне скоріше за тіло і культуру відтворює зміни у вигляді людських переживань. Здавалося б, куль-

---

⁶ Див. Шпет Г. Г. Введение в этническую психологию // Психология социального бытия. М.: Институт практической психологии. Воронеж: МОДЭК, 1996.

турна установка українця на оточуючу реальність – достатньо стійке психічне утворення, а ще стійкішим мав би бути ментальний габітус. Проте, як швидко з'ясувалося, нові умови затребували оновлених установок сприйняття, поведінки, мислення. Невизначеність у багатьох особистих і побутових питаннях породжує тривогу, котра у свою чергу потужно підвищує сприйнятливність до значущих і незначущих зовнішніх сигналів, а відтак зовнішню і внутрішню агресію. Людина більше налаштована на негативну, аніж позитивну інформацію, про що говорять хоча б соціологічні опитування і рейтинги телепрограм.

Все це формує подібний до людського стану ІС простір, який не є природнім середовищем для людини. Українська людина все ж таки консервативна за ментальністю, і тому їй в такому просторі незатишно, бо в ньому не вистачає повільного ритму, розуму і любові.

Український ІС простір формується із симбіозу людини міфічної і людини прагматичної. Якщо міфічній людині достатньо емоцій, фантазій і переживань, то прагматична відчуває величезну втрату чогось дуже значущого, що необхідно поновити, повернути, і вона таки не тільки переживає втрату, але й діє саме в цьому напрямку.

На ІС полі існують декілька суб'єктів – політична влада з її власним ІС простором, міфічна і прагматична частина мешканців зі своїми інтрапсихічними реаліями. Інтрапсихічні рівні різні, а простір – один. Між цими рівнями виникають інтерсуб'єктивні відношення, що означає зв'язок і взаємообмін між ними. Інтрапсихічне – це для себе, а інтерсуб'єктивне – це питання усіх трьох суб'єктів "а що мені від них треба", "а що вони очікують від мене", "чим я можу допомогти ситуації, щоб розвернути її на добрий шлях" тощо. Відповіді, які вони дають собі на ці питання, формують динаміку інтерсуб'єктивного простору. Інтерсуб'єктивність постулює, що іншого треба зрозуміти, щоб зрозуміти себе. Сама парадигма інтерсуб'єктивності націлена на зміну спільної атмосфери стосунків. Немає пальців – є стосунки між ними!

Отже, просторова ІС (ПІС) – це спільний простір, в якому відбувається психосоціальне життя членів певної спільноти. На відміну від більш-менш стійких рис національної або взагалі соціальної ментальності (котрі існують в текстах у вигляді ідеї) ПІС має у своєму образі не тільки змісти колективного несвідомого, не тільки концентрований вираз характерних психічних станів, властивостей і процесів, але й реальні, свідомі, динамічні, ситуативні реакції та почуття людей, що в ньому перебувають. Образ ПІС може бути особистісного або публічного походження. Якщо особистому образу притаманні риси споглядального, конкретного характеру, то публічному – міфологічні властивості. Останній містить в собі міфічний досвід спілкування з часом, історичний досвід, одні й ті самі змісти якого різні соціальні групи сприймають і переживають по-своєму, майже містично або навіть медитативно.

М.Еліаде помітив якимось, що завдяки парадоксу ритуалу будь-який священний простір (а саме таким є публічний простір інтерсуб'єктивності – О.Д.) співпадає із Центром Світу, так само, як і час будь-якого ритуалу співпадає з міфічним часом "начал". Такий простір є Простором Центру Світу у свідомості тих, хто в ньому перебуває. А таке відчуття Центру Світу є механізмом народної пам'яті, який діє в наш час у вигляді трансформацій історичних подій в ідеологічні категорії і політичні лозунги, а характеристик історичних особистостей – в архетипові зразки лідерів-героїв. В результаті на прикладі різних за відчуттям Центру Світу регіональних спільнот в Україні ми бачимо іноді протилежні зразки героїв і суперечливі політичні лозунги, що не сприяє знаходженню необхідного взаєморозуміння між ними. Оскільки у міфі частина дорівнює цілому, а ціле – частині, образ, а тим більше, тип бажаного всеукраїнського інтерсуб'єктивного цілого не вимальовується.

Проте на передній план виступають риси і властивості нисхідного ППС, котрі можна розглядати як наслідки політичного і в цілому соціального постмодернізму в українському житті: невпевненість в собі та інших (ому), розчарування, депресія; відповідне цим конструктам неадекватне сприйняття навколишнього світу; прагнення до постійного комфорту, уникання процесів осмислення реальних конфліктів і стресів тощо; нездатність побачити перспективи, що мають місце за рамками цього комфорту (мінімальний рівень добробуту, мінімальний рівень стресу, мінімальний рівень пошукової активності при максимальному уникненні проблем інтерсуб'єктивного гатунку призводить до суттєвого скорочення ІС копінг-ресурсів, але не інформаційно-наукових, наприклад); в широкому, соціетальному, ІС просторі – це відсутність нових талановитих сюжетів в кіно і літературі, музиці, банальність політичного життя, відсутність державної і навіть світової еліти, формальні досягнення в науці без усякої надії на прорив, махрова інтелектофобія у ЗМІ й Інтернеті, демонстраційна нав'язливість дорогого гламуру та його дешевих представників; неможливе стратегування і планування; беспорядність у ситуації кризи; щастя в незнанні, небаченні, уникненні; соціально-психологічний дисонанс як дешевий фарс: в умовах нисхідної ІС намагання жити по-висхідному.⁷

Важливим елементом ППС є *архетип просторової організації*. Знову звертаємося до архетипів тому, що вся архетипова феноменологія трансперсональна і міжособистісна за своєю сутністю, а тому інтерсуб'єктивна.

Проблема просторової ІС лежить у площині відродження політеїстичного, язичницького, плюралістичного діалогу. Традиції недостатньо, щоб зберігалася або формувалася просторова ІС, яка

---

⁷ Див.Сергій Дацюк, для УП _ Четвер, 24 січня 2013, 15:05 ..

влаштувала б усіх її мешканців, країни, наприклад. Це означає наявність структурованого громадянського суспільства, кожний елемент якого (громада, спільнота, організація) буде мати рівні можливості для уречевлення соціального простору і потребу демонструвати гнучке взаєморозуміння при власних суб'єктних позиціях, довірі і спільному інтересі. Традиційна для Українського простору зона недовіри має своїм джерелом певну якість інтерсуб'єктивного простору. Той простір, в якому ми мешкаємо і який намагаємось осмислити, є, за Бурд'є, соціально означеним і сконструйованим, а в ієрархізованому суспільстві він відтворює існуючу ієрархію, соціальну логіку і дистанцію. І, додамо – психологічну розстановку з її почуттями і настроями, відносинами і ставленнями.

Наприклад, простір Києва, як і простір Парижу, про який говорить Бурд'є, незважаючи на економічні і культурні розбіжності, має багато інших, вторинних (малоусвідомлених) символічних ознак. Так, помітна опозиція правого і лівого берегу символізує не тільки розподіл поля влади, але й дистанцію соціальних статусів людей, їх можливостей, способу і стилю життя тощо. Дистанцію статусів, цінностей, смаків, можливостей підкреслюють різні просторова організація життя. Високостатусні мешканці мають можливість скористатися такими архетипами просторової організації простору (що опираються на теорію самоорганізації і фрактальну геометрію), які знищують грань між природними і математично розрахованими формами. Архітектура сучасного життєвого середовища українців розділилася на типову, механічно сплановану (від *planum* – площа), неживу, стереотипну, тобто типову і живу, творчу і дуже кошову. Просторі, в некласичному стилі, почасти неправильні криві й еліптичні лінії архітектурних конструкцій і нових матеріалів справляють на їх мешканців величезний позитивний емоційний вплив, який в тисячу разів перебільшує силу впорядкованого впливу горизонтальних і перпендикулярних ліній. Тому що різні за енергетикою і духовною спрямованістю архетипи просторової організації простору лежать в основі дизайну символічної і типової архітектури⁸.

Малоусвідомленим є факт існування різних смислів, тобто способів впливу на психологічні стани людей, в усіх реальних об'єктах, що їх оточують. А тому зустріч-побачення серед типових стереотипних неживих форм приречена бути зовсім не такою яскравою, якою могла б стати у символічному просторі, насиченому архетиповою енергетикою. Мабуть, про це думав Гуссерль, коли визначав поняття інтерсуб'єктивності як структури суб'єкта, що відповідає факту індивідуальної множинності суб'єктів і виступає основою їх спільності і комунікації. Щоб зустріч двох людей набула

⁸ Добрицына И. А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре // Архитектура в контексте современной философии и науки. – М.: Прогресс – Традиция, 2004.

сенсу і якості трансцендентальної інтерсуб'єктивності Гуссерля, повинен виникнути діалог, який у сучасному його розумінні неможливий без розкриття і водночас збереження індивідуальних світів. А для цього потрібен певний, унікальний для учасників діалогу, простір.

Людині підсвідомо хочеться, щоб спільний простір існування був надійним тут-і-тепер, структурованим, зрозумілим, тобто придатним як для ділового, так і душевно-духовного життя. Міф теплої інтерсуб'єктивності як ідеал штовхає людину в її пошуках. Більшість його знаходить у власних сім'ях, меншість – у різних братствах, а решта не знаходить його взагалі, в результаті чого стає маргінальною. Вся недосконалість життєвого світу передається через суб'єктивне сприйняття поневоленого мешканця даного простору, і в результаті в соціумі домінує суб'єктивна, а не інтерсуб'єктивна, модальність. Структуруватися аморфне ПІС може тільки завдяки і у відповідності до ІНІС – індивідуальної інтерсуб'єктивності.

Архетип Дому або індивідуальна інтерсуб'єктивність (ІНІС).

ІНІС як об'єкт ситуаційного аналізу⁹ – це сплав одиничного і загального, діахронічного та синхронічного, актуального і потенційного, суцього і належного. ***Під ІНІС ми розуміємо певний особистісний психосоціальний захисний механізм вибору, що забезпечує збереження стабільності у зміні, інструмент поєднання руху і спокою.***

Активна захисна поведінка в інтерсуб'єктивному просторі має на меті позбавлення від стресора або зміну його інтенсивності. Пасивна захисна поведінка – це *інтрасуб'єктивна* підтримка-захист від прогнозованих індивідом стресорів, результатом якого є зниження емоційної напруги ще задовго до реальної зміни ситуації. Захисні ресурси у різних типів ІС також є різними. Психофрактал, Я-концепція, рівень емпатії, суб'єктивне сприйняття рівня "загрози" ситуації, локус контролю, мережеві комунікативні компенсатори, установка на ауто- або екстрапунітивні реакції, емпатія та афіліація, мотивація уникнення або подолання та ін. соціально-психологічні конструкти можна віднести до захисних ресурсів індивіда. Інтерсуб'єктивний стрес може долатися за допомогою різних комбінацій трьох класичних психоформ – інтелектуальної, емоційної та поведінкової. Ті чи інші комбінації захистів залежать, у свою чергу, від оцінки важливості загрозової ситуації і ставлення до її співучасників.

---

⁹Поняття *ІС поля* як центрального пояснювального конструкта виникло в психоаналітичній теорії і практиці. В цьому полі розглядаються такі класичні клінічні явища, як трансфер, опір, конфлікт, а також помежеві і психотичні стани, що виникають між аналітиком і клієнтом у процесі аналізу.

Сучасний дискурс ІС також потребує якогось пояснювального конструкта, від якого можна було б відштовхуватись у намаганнях зрозуміти ту чи іншу феноменологію ІС. Ми пропонуємо в якості такого конструкта розглядати *ІС ситуацію* як момент зустрічі *індивідуальної, просторової та кодової ІС*.

Вважається, що останнім часом до активних чинників резистентності до інтерсуб'єктивних стресів належать віртуальні соціальні мережі. Проте як обсяг мережевої участі дорослої людини, так і те, які саме захисні ресурси вона буде обирати в тій чи іншій ситуації, великою мірою залежить від ІНІС, що виступає архетипом власного Дому.

Певна якість ІНІС значною мірою базується також на спеціалізованій, сильній (за Юнгом) психічній функції, котра управляє всіма іншими елементами психофракталу, підказуючи людині те, з ким товаришувати, а кого обійти, яку книжку обрати серед сотен інших, не кажучи вже про те, в кого закохатися. Подібні внутрішні підказки повсякчасно врівноважують людину, якщо вона дійсно перебуває в діалозі зі своєю ІНІС.

У цьому сюжеті явно проглядається інший, що є вічним для людства, – сюжет із головною невидимою фігурою – Богом. Бога начебто ніхто не бачив, але він є найважливішою реальністю на світі. Молитва до Бога завжди містить у собі питання: як бути. **Тут і міститься перший і визначальний паросток інтерсуб'єктивності.** Адже душа потребує постійного обміну. Їй необхідно ставити питання і прислухатися до відповідей, вона може зупиняти, стримувати, гальмувати, підштовхувати, підганяти, дозволяти або забороняти тощо. Такі самі функції завжди виконував Бог. Людство забагато втратило, відколи з'явилася "діра у формі Бога" (Ж.П. Сартр).

Саме тут міститься індивідуальна інтерсуб'єктивність людини, тут вона народжується, розвивається і живе.

Хочете ви вірити в існування власної моделі інтерсуб'єктивності в структурі вашої психіки (такої, що має власну регульовальну функцію) чи не хочете – а вона існує. І її існування має цілком прагматичний сенс, як і існування релігії, а саме – *впорядкування хаосу, врівноваження психічних станів, самоорганізувальне обмеження можливостей.* **Власна інтерсуб'єктивність – це ваша власна релігія, ваш Бог, який у дорослому віці заміняє людині добру матір.**

Здорову інтерсуб'єктивність необхідно здобувати, відмовляючись від усього, що змушує людину почуватися приниженою, ображеною, покинутою тощо. Дуже важливим є виховання в собі внутрішнього відчуття *повноцінності*, завдяки якому будь-яке спілкування з іншим набуває відтінку священнодійства. Тваринам легко бути в ладу зі своїм еством, але людині завжди було складно залишатися по-справжньому *людяною* і щасливою.

Отже, ІНІС – це феномен із високим ступенем складності, що має всі можливості для знаходження індивідом власного психосоціального Дому.

ІНІС народжується і зростає разом з дитиною, хворіє разом із підлітком, гартується разом із юністю і врешті-решт **оформлюється в субособистість дорослої людини.**

Саме ця не до кінця усвідомлювана людиною система інтер-

суб'єктивного обміну постійно формує те, як ми оволодіваємо (чи ні) тією або іншою ситуацією, сприймаємо реальність і себе в цій реальності. *Розвинута ІНІС дорослого* містить у собі певну *якість і наповненість*. Так, хтось потребує лише камерного спілкування, а хтось не може без великої аудиторії; хтось втомлюється від живого спілкування за п'ять хвилин, а комусь замало і п'яти годин; один віддає перевагу скайпу, смс і електронній пошті, а хто не може без голосового спілкування; хтось потребує простору кодових текстів, а хтось – народного гуляння; одному для подолання стану самотності необхідна книга, іншому – людина тощо. Розподіл функцій, ролей інших суб'єктів, представленість одного суб'єкта в іншому, їх взаємні дії і ціннісні внески, їх відносини співпраці-конкуренції, суб'єктивні позиції, психологічні ніші тощо входять у структуру ІНІС як своєрідна організація і розподіл її частин між собою.

Сучасний дискурс інтерсуб'єктивності не може задовольнити людину, яка хоче зрозуміти, а який сенс в цьому понятті? Чому раніше говорили про комунікативність, спілкування, взаєморозуміння, пошук себе через іншого, про складну роботу частки і цілого, суб'єкта і об'єкта, Я і Не-Я, про атмосферу, в якій не все може бути усвідомлене і проконтрольоване, а тепер усе це якимсь чином уміщається в одній лише ІС? Мабуть, десь у колективній та індивідуальній психіці з'явився запит на осмислення певного складного феномену, котрий не тільки здатний репрезентувати індивідуальність у численних проявах соціального і психосоціального життя, а й захистити її, дати їй спокій, власну домівку, в якій не буває самотності. На наш погляд, таким феноменом може виступати ІНІС, здатна регулювати самопочуття людини, впливати на її розум, настрій, душу, дух, а головне – її вибір.

Тривога дорослої людини завжди пов'язана зі світом інших людей – їх діянь та ідей, вимог і вчинків, сподівань і розчарувань і ще – із "бездомністю"¹⁰ як відсутністю меж.

Захистом від тривоги в дитинстві є апатія, відчуженість і маленькі "хатки" де-не-де (хоч би й під столом). А пізніше цю роль починає виконувати реальна і віртуальна взаємодія з іншими людьми, результатами їхньої діяльності (предметами, рухами, образами, ідеями, текстами), ширше – з різними проявами соціальності.

---

¹⁰ Архетипи "Дім" і "Бездомність" входять в онтологію культури, де вони характеризують соціокультурний простір, створений людиною для свого укриття від зовнішнього світу і первинної соціалізації. Дім означає одну із базових цінностей людини, а бездомність – одну з негативних цінностей або позитивну цінність у значенні шляху до свого ж дому. Архетипи "Дім" і "Бездомність" відіграють методологічну роль по відношенню до гуманітарного знання, бо характеризують різні сфери духовної культури.

(Див.: Шутова, Е.В. Дом и Бездомье: терминальный статус и формы бытия в культуре / Е.В.Шутова // Вестник Волгоградского государственного университета. – Волгоград, 2011. –№ 1 (13)).

Розвинута ІНІС завжди містить у собі *образ* бажаного ІС простору, *переваги кодової мови* спілкування, тобто фактично *границі власного Дому*. *Внутрішній образ атмосфери власного Дому* – це та властивість ІНІС, котра обмежує шлях людини в безмежному просторі ІС. "Бездомність" не допоможе людині зрозуміти, як влаштовані і куди спрямовані думки і відчуття іншого, з ким і в якому місці треба зупинитися, а з ким можна піти і далі, скільки може тривати комфорт зіткнення з іншою ІНІС і що робити, щоб позбутися різних видів тривог і оволодіти певною ІС ситуацією.

Якщо система ІНІС чутлива до змін і активна, психіка людини є здоровою і здатною до вирішення проблем. Якщо ж ІС канал з якихось причин загальмований, закритий, вся система психіки не може розвиватися нормально, і ми спостерігаємо патології різного плану – від так званої множинної персональності аж до її відсутності (архетип вовка).

Але феномен ІНІС не є суто генетичним утворенням. У сучасному світі він народжується і функціонує разом із двома іншими типами ІС – просторовою *і кодовою*.

Кодова ІС – метамова різних дискурсів, що слугує для спілкування певних малих груп – наукових, культурних, ігрових тощо. Ця міжкультурна (міжнаукова, міжмистецька в тому числі) інтерсуб'єктивність включає до свого змісту як архетипи колективного несвідомого, так і певну мову, смисли, на основі яких люди можуть *розуміти* одне одного. Йдеться тут саме про вузьке або специфічне, напр., субкультурне, розуміння. Для цього, з одного боку, створюються універсальні коди – різні метамови або штучні мови символів, формул, чисел тощо. Ці штучні коди діють лише на просторі квантифікації спільного для роботи у вузькому колі інтерсуб'єктивного простору. Штучні метамови не є рідними для людей, тобто не є інтерсуб'єктивними в повному розумінні, а тому ними не можна користуватися в реальному, позаспецифічному житті. Ними не можна обмінятися сутнісними характеристиками – відношеннями, стосунками, смаками тощо. А будь-яка спроба це зробити буде виглядати як інфантильний фарс. Проте завдяки розвитку кодової ІС розвивається наука, аналітичне і системне мислення, формується світогляд і взагалі дорослість людини.

Зрозуміло, що психічні процеси, властивості та стани індивіда, все його активне і пасивне соціальне життя народжується, формується, розвивається, в цілому відбувається в різних **ІС просторах**. *Процеси* соціалізації, адаптації, інтеграції, індивідуалізації, самореалізації, ідентифікації та інші... *Стани* радості, щастя, любові, впевненості в собі, бадьорості, розчарування, зневіри, депресії та інші... Всі *властивості*, що відтворені в тесті Лірі та інші... Все це розмаїття психічної феноменології народжується і живе у ІС просторах, між якими виникають певні відношення, надіндивідуальне психічне, яке за

своєю природою є поліціннісним, полікультурним, поліцентричним. І саме ця поліцентричність і поліціннісність вкупі із толерантними відношеннями між шуканими просторами виступають умовою творення *психологічно дорослої людини* та її індивідуальності.

1. Хеллінгер Б. Счастье, которое остается. Куда нас ведут семейные расстановки / Б. Хеллингер. – М.: Институт консультирования и системных решений, 2011.
2. Юнг К.Г. Собрание починений / К.Г. Юнг. – М.: Канон+РООИ, 2006.
3. Фрейд А. Эго и механизмы психологической защиты / А. Фрейд. – М.: АСТ, 2008.
4. Фромм Э. бегство от свободы / Э. Фромм. – М.: АСТ, 2011.
5. Элиаде М. Миф о вечном возвращении / Элиаде М. — Н. Новгород: Ладомир, 2000.
6. Эриксон М. Стратегия психотерапии. Избранные работы / М. Эриксон. — СПб.: Речь, 2002.

Given an individual intersubjectivity (INIS) as the archetype of your own home, which is born and works together with the other two types of intersubjectivity - the space and code.

Keywords: *Private, space and code intersubjectivity, the archetype of the House, thprotection alarm.*

УДК159.9

Мирослав Савчин

ОНТОЛОГІЯ ТА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті охарактеризовано основні складові духовної сфери особистості (дух, містична настанова, духовна рефлексія) та її прояви (духовні стани, духовний сенс життя, духовне сприймання часу) та вплив духовного на її інтелектуальну та емоційно-ціннісну сферу та поведінку особистості.

Ключові слова: *дух, духовна сфера, духовні стани, духовне сприйняття часу, духовний сенс життя.*

Коли людина думає про нащадків, предків, про Бога, про вічне, свободу, любов, честь, одним словом, про щось нематеріальне – у її душі виникає нова реальність, її поведінка та переживання змінюються, вона виходять з "поля ситуації". "Вигнати" духовне із психології – значить омертвити психіку. Одночасно, перетворення психології духовності на науку веде до її відриву від загальної системи теологічного знання і перерубує її корені. У підсумку такий статус обернувся б вихолощенням предмета психології [16]. Духовне не зводиться до морального у його традиційному розумінні, бо водночас існує моральність соціальної та духовної природи.

Духовність одночасно є вершинним і глибинним – як річ у собі. Вона не може бути пояснена чимось недуховним; вона не може бути